

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงความสำคัญของปลาหูต่อสังคมและเศรษฐกิจไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2397-2496 โดยเริ่มศึกษาตั้งแต่วัฒนธรรมการบริโภคปลาหูที่มีในสังคมไทย พัฒนาการของธุรกิจปลาหูในอ่าวไทย กระบวนการทางด้านตลาดของปลาหู และบทบาทของกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากปลาหูซึ่งเป็นปลาที่มีอยู่จำนวนมากในอ่าวไทย

มีหลักฐานว่าคนไทยรู้จักและคุ้นเคยกับการบริโภคปลาหูมาตั้งแต่ปลายอยุธยา ในระยะแรกการบริโภคส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ไม่ห่างไกลจากชายฝั่งทะเล และมีคลองเป็นเส้นทางสำคัญในการขนส่ง หลัง พ.ศ. 2434 การบริโภคปลาหูได้ขยายตัวออกไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือเมื่อมีการตัดเส้นทางรถไฟไปยังบริเวณดังกล่าว การบริโภคปลาหูในสังคมไทยนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เมื่อชาวจีนอพยพเข้ามา โดยเฉพาะในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ทำให้ปริมาณการบริโภคปลาหูมีจำนวนเพิ่มขึ้น และรูปแบบการบริโภคจากเดิม คือ ปิ้ง นึ่ง ย่าง กลายเป็นปลาหูทอด วัฒนธรรมการบริโภคปลาหูทอดได้ถ่ายทอดเข้าสู่สังคมไทย ก่อให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างจีนกับไทย กลายเป็นน้ำพริกปลาหูทอด อาหารยอดนิยมของไทย ในภายหลังกยังมีการนำปลาหูไปประกอบเป็นอาหารในสังคมไทยอีกนานาชนิดในหลากหลายวัฒนธรรม

นอกจากการบริโภคปลาหูภายในประเทศแล้ว ปลาหูยังเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญได้รับความนิยมนิยมจากตลาดปลาหูในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย สิงคโปร์ และฮ่องกง โดยมีประเทศอินโดนีเซียเป็นตลาดรับซื้อที่ใหญ่ที่สุด

จากความต้องการปลาหูของตลาดดังกล่าว ทำให้มีผู้สนใจเข้ามาลงทุนทำธุรกิจปลาหูทั้งด้านธุรกิจการประมง และธุรกิจการค้า ในช่วง พ.ศ. 2397-2496 ในการดำเนินงานผู้ประกอบการจะต้องทำเองทั้งหมด โดยรัฐจะไม่เข้ามาแทรกแซงในระบบการค้าเลย เพียงแต่ทำหน้าที่ในการเก็บภาษีเท่านั้น จนกระทั่ง พ.ศ. 2496 เมื่อรัฐบาลออกพระราชบัญญัติกิจการแพปลา และจัดตั้งองค์การสะพานปลาขึ้นทำให้ผู้ประกอบการต้องตกอยู่ใต้การควบคุมของรัฐบาล อันนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงในระบบตลาดการค้า

นอกจากปลาหูจะก่อให้เกิดการลงทุนด้านการประมงและการค้าปลาหูแล้ว ยังก่อให้เกิดการลงทุนของธุรกิจต่อเนื่องตามมาในพื้นที่อ่าวไทย ได้แก่ การทำเรือประมง เครื่องมือประมง รวมทั้งหัตถกรรมการสานแข่งปลาหูขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นภาชนะบรรจุปลาหูหนึ่งอีกด้วย